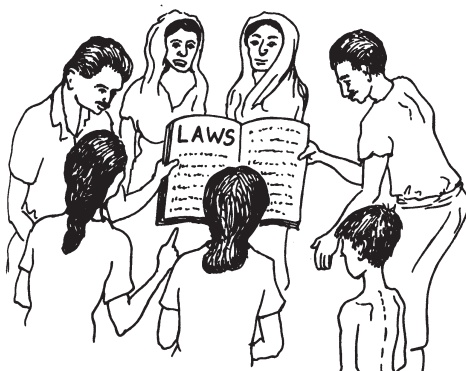

ພາກເພີ່ມເຕີມ ຂ: ການໃຊ້ກົດໝາຍຕໍ່ສູ້ເພື່ອສິດທິ ທາງສະພາບແວດລ້ອມ

ສິດທິມະນຸດ ແລະ ບາງຄັ້ງສິດທິທາງສະພາບແວດລ້ອມ (ສິດໃນຄວາມປອດໄພ, ສິດທາງສຸຂະພາບແວດລ້ອມ) ແມ່ນຖືກປົກປ້ອງໂດຍກົດໝາຍຂອງຫຼາຍໆປະເທດ. ປຶ້ມນີ້ຈະລວມເອົາຫຼາຍເລື່ອງກ່ຽວກັບວິທີທີ່ຜູ້ຄົນເຮັດວຽກຮ່ວມກັນ ເພື່ອສ້າງກົດໝາຍທີ່ປົກປ້ອງຊຸມຊົນຂອງພວກເຂົາ, ຫຼື ຮຽກຮ້ອງໃຫ້ມີການປົກປັກຮັກສາໃຕ້ກົດໝາຍທີ່ມີຢູ່ແລ້ວ.

ໃນພາກນີ້ຂອງປຶ້ມ ແມ່ນລວມເອົາຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບວິທີໃຊ້ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ ຫຼື ລະບົບກົດໝາຍຕໍ່ສູ້ເພື່ອສິດທິທາງສະພາບແວດລ້ອມຂອງທ່ານ. ຊຶ່ງມັນຈະລວມໄປເຖິງຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບສະຖານທີ່ບ່ອນທີ່ຈະໄດ້ຮັບຄວາມຊ່ວຍເຫຼືອຈາກສາກົນ ຖ້າວ່າສານທ້ອງຖິ່ນຂອງທ່ານ, ສານແຫ່ງຊາດ ແລະ ລັດຖະບານບໍ່ສາມາດປົກປ້ອງທ່ານໄດ້.

ຄວາມພະຍາຍາມຂອງຊຸມຊົນຕ່າງໆເພື່ອປົກປັກຮັກສາສິ່ງແວດລ້ອມ ແລະ ສຸຂະພາບຂອງພວກເຂົາແມ່ນໄດ້ປະເຊີນໜ້າກັບສິ່ງທີ່ກົງກັນຂ້າມ ແລະ ຄວາມຮຸນແຮງຈາກກຸ່ມບໍລິສັດ ຫຼື ລັດຖະບານທີ່ຕ້ອງການໃຊ້ຊັບພະຍາກອນທຳມະຊາດ ຫຼື ການດຳເນີນໂຄງການພັດທະນາຕ່າງໆ, ໂດຍບໍ່ໄດ້ຄຳນຶງເຖິງໄພອັນຕະຫຼາຍທີ່ພວກເຂົາຈະເປັນຕົ້ນເຫດ. ໂຄງການເຫຼົ່ານີ້ອາດຈະມາແທນທີ່ຜູ້ຄົນ ຊຶ່ງເຮັດໃຫ້ຜູ້ຄົນໃນທ້ອງຖິ່ນນັ້ນຕ້ອງຈາກດິນແດນຂອງພວກເຂົາໄປ, ພ້ອມທັງເປັນການສ້າງມົນລະພິດອັນຮ້າຍແຮງ, ຄວາມປອດໄພຂອງສາທາລະນະຕົກຢູ່ໃນຄວາມອັນຕະລາຍ ຫຼື ມັນຜະລິດສານພິດເຄມີທີ່ເປັນສາເຫດໃຫ້ເກີດບັນຫາທາງສຸຂະພາບຢ່າງຮ້າຍແຮງ. ສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ກໍ່ລ້ວນແຕ່ແມ່ນການລ່ວງລະເມີດທາງສິດທິມະນຸດ ແລະ ສິດທິທາງສະພາບແວດລ້ອມນຳ.

ກຸ່ມບໍລິສັດທີ່ໃຫຍ່ໆ ບາງຄັ້ງແມ່ນມີເງິນຫຼາຍ ແລະ ມີອຳນາດທີ່ພວກເຂົາສາມາດ

ປ້ອງກັນລັດຖະບານບໍ່ໃຫ້ຮັບຮູ້ ແລະ ບໍ່ໃຊ້ກົດໝາຍບັງຄັບທີ່ຄວນຈະປົກປ້ອງຕົວຂອງທ່ານ. ເມື່ອກົດໝາຍທ້ອງຖິ່ນ ແລະ ກົດໝາຍແຫ່ງຊາດບໍ່ມີຜົນ, ມັນຕ້ອງມີກົດໝາຍສາກົນທີ່ອາດຈະໃຫ້ການປົກປ້ອງ ແລະ ຊ່ວຍເຫຼືອທ່ານ ແລະ ຊຸມຊົນຂອງທ່ານໄດ້.

ແນວຄວາມຄິດທີ່ວ່າຄົນເຮົາມີສິດທິທາງສະພາບແວດລ້ອມ ແມ່ນໄດ້ກ່ຽວພັນກັບຂອບເຂດໃໝ່ຂອງກົດໝາຍ, ດັ່ງນັ້ນນິຍາມຂອງສິດເຫຼົ່ານັ້ນແມ່ນຫຍັງ ແລະ ວິທີທາງທີ່ພວກເຂົາໃຫ້ຄວາມຊ່ວຍເຫຼືອ ແມ່ນຍັງຄົງສະແດງອອກມາໃຫ້ເຫັນ. ນີ້ແມ່ນໄດ້ສ້າງໃຫ້ທຸກສະໜາມຮີບທາງກົດໝາຍເພື່ອສິດທິທາງສະພາບແວດລ້ອມແມ່ນສຳຄັນທີ່ສຸດ.

ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ

ເພາະວ່າອຸດສາຫະກຳ ແລະ ໂຄງການພັດທະນາໄດ້ເປັນສາເຫດອັນໃຫຍ່ຫຼວງຕໍ່ການທຳລາຍສະພາບແວດລ້ອມ, ລັດຖະບານຂອງຫຼາຍປະເທດ, ຫົວໜ່ວຍອຸດສາຫະກຳຕ່າງໆ ແລະ ບໍລິສັດຕົວແທນການພັດທະນາໃນປັດຈຸບັນນີ້ແມ່ນໄດ້ຖືກຮຽກຮ້ອງໂດຍທາງກົດໝາຍໃຫ້ປະເມີນຜົນກະທົບຂອງໂຄງການຕ່າງໆກ່ອນຈະເລີ່ມໂຄງການ. ໃຫ້ມີການຕັດສິນໃຈ ແລະ ໃຫ້ມີເຄື່ອງມືການວາງແຜນທີ່ຮຽກວ່າ ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ ຫຼື ອີໄອເອ (EIA).

ເຄື່ອງມືການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມແມ່ນອະທິບາຍເຖິງວຽກງານຂອງໂຄງການໜຶ່ງເຊັ່ນ: ການສ້າງທາງ, ບໍ່ແຮ່, ສະໜາມບິນ ຫຼື ການພັດທະນາອຸດສາຫະກຳອື່ນໆ ຊຶ່ງຈະມີຜົນກະທົບຕໍ່ຄົນ, ສັດ, ແຜ່ນດິນ, ນ້ຳ ແລະ ຄຸນນະພາບຂອງອາກາດທີ່ຢູ່ໃນເຂດນັ້ນດ້ວຍ. ມັນອາດຈະຍັງເບິ່ງຄືກັບວ່າເປັນບັນຫາຂອງສັງຄົມເຊັ່ນການເຄື່ອນຍ້າຍຂອງຄົນ ແລະ ທັງຍັງເປັນການສູນເສຍຊັບພະຍາກອນທາງວັດທະນາທຳ ເຊັ່ນປະເພນີທາງດ້ານການດຳລົງຊີວິດ, ສະຖານທີ່ທາງປະຫວັດສາດ ຫຼື ສະຖານທີ່ສັກກາລະທາງຈິດໃຈ ທີ່ສຳຄັນ ແລະ ອື່ນໆ. ເຄື່ອງມືການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ ຍັງຕ້ອງແນະນຳໃຫ້ດຳເນີນການໄປໃນທາງທີ່ມີຜົນເສຍຫາຍໜ້ອຍ ສຳລັບການເຮັດວຽກໃຫ້ສຳເລັດຜົນຖ້າໂຄງການຈະດຳເນີນຕໍ່.

ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ (EIA) ອາດຈະເຮັດວຽກສຳເລັດໄດ້ດ້ວຍການຮ່ວມມືກັນໃນກຸ່ມຂອງພວກເຮົາເອງຫຼືອາດເຮັດວຽກສຳເລັດດ້ວຍການຮ່ວມມືກັນກັບຊຸມຊົນອື່ນ ຫຼື ກັບເຈົ້າໜ້າທີ່ທາງການ (ສຳລັບເລື່ອງຕົວຢ່າງກ່ຽວກັບວ່າສອງຊຸມຊົນໄດ້ໃຊ້ເຄື່ອງມືການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ (EIA), ເບິ່ງໜ້າ 573 ແລະ 681.) ແຕ່ວ່າສຸດທ້າຍແລ້ວແມ່ນຂຶ້ນກັບການຕັດສິນໃຈຂອງລັດຖະບານວ່າແຕ່ລະໂຄງການຈະໄດ້ດຳເນີນການຈິງບໍ່?

ວິທີການເຮັດວຽກຂອງການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ.

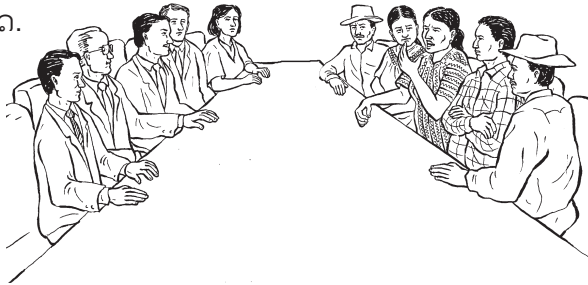
ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມຈະກ່ຽວຂ້ອງເຖິງສອງກິດຈະກຳພື້ນຖານເຊັ່ນ:

1. ສຶກສາເບິ່ງຜົນກະທົບຂອງໂຄງການ ແລະ ຂຽນບົດລາຍງານທີ່ອະທິບາຍເຖິງຜົນກະທົບເຫຼົ່ານັ້ນ. ໂດຍປົກກະຕິແລ້ວມັນກໍ່ແມ່ນຄວາມຮັບຜິດຊອບຂອງບໍລິສັດທີ່ບໍລິຫານໂຄງການ ແລະ ອາດຈະກ່ຽວຂ້ອງ ຫຼື ບໍ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບການເຂົ້າຮ່ວມກັບຊຸມຊົນ.

2. ຈັດກອງປະຊຸມເຜີຍແຜ່ເພື່ອອະນຸຍາດໃຫ້ຊຸມຊົນທີ່ມີຜົນກະທົບເຮັດການປະເມີນໂຄງການກ່ອນຈະເລີ່ມຕົ້ນປະຕິບັດວຽກງານ.

ໂຄງການການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມຈະເຮັດໄດ້ດີທີ່ສຸດນັ້ນກໍ່ຕໍ່ເມື່ອປະຕິບັດຕາມຫຼັກການປ້ອງກັນໄວ້ກ່ອນ (ເບິ່ງໜ້າ 39). ຖ້າວ່າໂຄງການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມສະແດງອອກເຖິງຜົນເສຍຫາຍໃນຫຼາຍໆດ້ານຈາກໂຄງການ, ແຜນການທີ່ໄດ້ວາງໄວ້ນັ້ນຄວນຈະຕ້ອງຢຸດສະຫຼັກລົງ ຫຼື ປ່ຽນແຜນການໃໝ່. ແຕ່ວ່າໂຄງການການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມແມ່ນໄດ້ຖືກໃຊ້ ເພື່ອເຮັດໃຫ້ໂຄງການປະກົດຜົນເສຍຫາຍໜ້ອຍທີ່ສຸດເຖິງແມ່ນວ່າໂຄງການຈະເປັນສາເຫດທີ່ເຮັດໃຫ້ເກີດຜົນເສຍຫາຍຮ້າຍແຮງຕໍ່ຄົນ ແລະ ຕໍ່ສະພາບແວດລ້ອມໃນປະຈຸບັນນີ້ ຫຼື ໃນອະນາຄົດ.

ມັນສາມາດຊ່ວຍສະມາຊິກໃນຊຸມຊົນໃນການສອບຖາມຜູ້ຮູ້ຢູ່ມາຫາວິທະຍາໄລ ຫຼື ອົງການເພື່ອອະທິບາຍລາຍລະອຽດກ່ຽວກັບ (EIA) ແລະ ຜົນກະທົບຂອງມັນພ້ອມ.

ຫຼາຍໆບໍລິສັດໄດ້ຂຽນບົດລາຍງານການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມກ່ອນທີ່ຈະເຊື່ອເຊີນຊຸມຊົນເຂົ້າຮ່ວມ, ຫຼາຍກວ່າການຂຽນກ່ຽວກັບການເຂົ້າຮ່ວມຊຸມຊົນ. ບາງຄັ້ງບໍລິສັດຕ່າງໆເຫຼົ່ານັ້ນບໍ່ໄດ້ຈັດປະຊຸມເຜີຍແຜ່ກ່ຽວກັບການປະເມີນຜົນທາງສະພາບແວດລ້ອມ ຫຼື ພວກເຂົາຈັດກອງປະຊຸມທີ່ມີຄວາມຫຍຸ້ງຍາກໃນການເຂົ້າຮ່ວມ. ເມື່ອເກີດມີຂະບວນການການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມທີ່ບໍ່ຍຸຕິທຳ ມັນເຮັດໃຫ້ເກີດມີການຮີບຮ້ອນໃນການດຳເນີນວຽກໂດຍຕົວແທນບໍລິສັດ ຫຼື ໜ່ວຍງານລັດຖະບານໜຶ່ງໆ ຊຶ່ງມັນໄດ້ນຳໄປສູ່ສະຖານະການທີ່ໂຄງການເລີ່ມຕົ້ນດຳເນີນວຽກໃນລະຫວ່າງທີ່ຊຸມຊົນລົນນະລົງໃຫ້ເຊົາດຳເນີນການ. ຢ່າງໃດກໍ່ຕາມ, ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມສາມາດເປັນເຄື່ອງມືທີ່ສຳຄັນອີກອັນໜຶ່ງສຳລັບຊຸມຊົນ ແລະ ລັດຖະບານທີ່ຈະປະເມີນ ແລະ ປັບປຸງໂຄງການພັດທະນາທີ່ໄດ້ນຳສະເໜີມາແລ້ວ.

ອິດທິພົນຂອງຊຸມຊົນຕໍ່ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ.

ການຮັບເອົາຂໍ້ມູນເປັນຈຳນວນຫຼວງຫຼາຍຈາກແຫຼ່ງທີ່ມາທີ່ແຕກຕ່າງກັນ (ບໍ່ແມ່ນມາແຕ່ບໍລິສັດບ່ອນດຽວ) ແລະ ຄວາມຕ້ອງການໃນການໃຊ້ເວລາເພື່ອທຳຄວາມເຂົ້າໃຈກັບຜົນກະທົບ

ທີ່ອາດເກີດຂຶ້ນ, ທັງໝົດນັ້ນແມ່ນພາກສ່ວນທີ່ສໍາຄັນຂອງການຝຶກຝົນຄວາມເໝາະສົມຂອງທ່ານ ເພື່ອເຂົ້າຮ່ວມກັບການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ., ການຕັດສິນໃຈຫຼາຍຢ່າງແມ່ນເຮັດໄປແລ້ວກ່ອນເວລາທີ່ຜູ້ຄົນທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບສ່ວນໃຫຍ່ຈະມີຄໍາເວົ້າ.

ການເຂົ້າຮ່ວມກັບຂະບວນການໆປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ ສາມາດຊ່ວຍທາງການສຶກສາແລະຊ່ວຍໃນການຈັດຕັ້ງຊຸມຊົນຂອງທ່ານໃຫ້ມີການປ້ອງກັນທາງສຸຂະພາບ ແລະ ຊັພະຍາກອນໃນໄລຍະຍາວໃຫ້ດີກວ່າເກົ່າ. ເຖິງແມ່ນວ່າຈະເປັນໄປບໍ່ໄດ້ສະເໝີໄປ ທີ່ຈະຍຸດໂຄງການທີ່ເປັນອັນຕະລາຍກໍ່ຕາມ, ການໃຫ້ການສຶກສາ ແລະການຈັດຕັ້ງວຽກງານທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບການປະເມີນຜົນທາງສະພາບແວດລ້ອມຈະສາມາດຊ່ວຍປ້ອງກັນຊຸມຊົນຂອງທ່ານ.

ຄວາມຕ້ອງການທີ່ຈະເຂົ້າຮ່ວມຂະບວນການການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ

ຊຸມຊົນຕ່າງໆສາມາດຮຽກຮ້ອງໃນໂຄງການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ. ບາງຄັ້ງສານ, ລັດຖະບານ ຫຼື ຕົວແທນອົງການພັດທະນາຈະອະນຸຍາດໃຫ້ຕົວແທນຊຸມຊົນເຂົ້າຮ່ວມໃນຂະບວນການປະເມີນຜົນທາງສະພາບແວດລ້ອມ. ຜູ້ທີ່ມາຈາກຊຸມຊົນອາດຈະເຂົ້າຮ່ວມ, ຫຼືສາມາດຮຽກຮ້ອງຂໍໃຫ້ພັນທະມິດເຊັ່ນ: ອົງການທີ່ບໍ່ຂຶ້ນກັບລັດຖະບານ ຫຼື ນັກກົດໝາຍ ເພື່ອນໍາສະເໜີພວກເຂົາເຂົ້າຮ່ວມ. ຖ້າຕົວແທນຊຸມຊົນເຂົ້າຢູ່ໃນຂະບວນການການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ, ພວກເຂົາຈະສາມາດລາຍງານຕໍ່ກອງປະຊຸມຊຸມຊົນໄດ້ກ່ຽວກັບສິ່ງທີ່ບໍລິສັດໄດ້ວາງແຜນ ແລະ ປະຕິບັດ. ການເຂົ້າຮ່ວມຍັງສາມາດຊ່ວຍກໍ່ສ້າງຄວາມເຂົ້າໃຈກ່ຽວກັບສິດທິຂອງຊຸມຊົນ ແລະ ຄວາມຮັບຜິດຊອບ ແລະ ວິທີທາງທີ່ພວກເຂົາອາດສາມາດປ້ອງກັນໄພອັນຕະລາຍຈາກໂຄງການຫຼືປົກປ້ອງໂຄງການນໍາກັນອີກ.

ການຮັບເອົາບົດລາຍງານການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມທັງໝົດ

ຊຸມຊົນຕ່າງໆ ແມ່ນມີສິດເຫັນເອກະສານລາຍງານການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມທັງໝົດ. ບໍ່ແມ່ນພຽງແຕ່ບົດສະຫຼຸບ ຫຼື ເປັນພາກສ່ວນທີ່ແປ. ການລາຍງານການ

ປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມແມ່ນຈະປະກອບດ້ວຍພາກສ່ວນທີ່ຮຽກວ່າ “ຄວາມສ່ຽງຂອງຄວາມປອດໄພ”, “ຄວາມສ່ຽງທາງສັງຄົມ”, “ຄວາມສ່ຽງທາງສຸຂະພາບ” ແລະ “ຄ່າໃຊ້ຈ່າຍຂອງການເຮັດຄວາມສະອາດ” ສະເໝີ. ພາກສ່ວນເຫຼົ່ານີ້ຈະອະທິບາຍເຖິງ ບັນຫາທີ່ບໍ່ລິສັດບໍ່ມັກໃຫ້ການຮ່ວມມື, ໂດຍສະເພາະຢູ່ທີ່ກອງປະຊຸມເຜີຍແຜ່ຕ່າງໆ. ຊຸມ ຊົນ ແລະ ພັນທະມິດຕ່າງໆຍັງສາມາດໄດ້ແຍກຄວາມຜິດພາດທີ່ເກີດຂຶ້ນໃນການປະເມີນ ຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ ຫຼືຂໍ້ມູນສໍາຄັນທີ່ສູນຫາຍໄປ.

ບັນຫາຕ່າງໆທີ່ໄດ້ອະທິບາຍແລ້ວ ໃນການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດ ລ້ອມ, ເຊັ່ນດຽວກັນກັບບັນຫາທີ່ຖືກປ່ອຍປະລະເລີຍຈາກການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະ ພາບແວດລ້ອມ, ສາມາດຖືກແບ່ງປັນກັບສົມວນຊົນ, ພະນັກງານລັດ ແລະ ສາທາລະນະຊົນ ເພື່ອສ້າງສິ່ງຂັດຂວາງຕໍ່ໂຄງການທີ່ເປັນໄພອັນຕະລາຍ. ທ່ານກໍຍັງສາມາດແບ່ງປັນສິ່ງເຫຼົ່າ ນັ້ນກັບໜ່ວຍງານພາຍໃນຊາດ ຫຼື ຕ່າງຊາດເຊັ່ນສະຫະປະຊາຊາດ ຊຶ່ງອາດຈະເກີດຜົນກິດ ດັນເຂົ້າມາແທນທີ່ກຸ່ມບໍ່ລິສັດ ຫຼື ລັດຖະບານເພື່ອຕອບແທນຕໍ່ຊຸມຊົນທີ່ເຂົ້າຮ່ວມ.

ຊຸມຊົນຕໍ່ຕ້ານການຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່

ຊຸມຊົນຊາວນາຂະໜາດນ້ອຍຂອງຊາວຈູນິນໄດ້ດໍາລົງຊີວິດໃນເຂດປ່າໝອກໃນຮ່ອມພູຂອງພູຜາ ແອນເດັດ(Andes) ໃນເອກວາດໍ ຜູ້ຄົນໃນເຂດນີ້ແມ່ນທຸກຍາກ ແຕ່ພວກເຂົາຫາລ້ຽງຊີບຈາກທໍາມະຊາ ດມາເປັນເວລາຫຼາຍຮ້ອຍປີມາແລ້ວ. ເມື່ອບໍ່ດົນມານີ້ ຊາວຈູນິນປະເຊີນໜ້າກັບຄວາມຫ້າຫາຍຢ່າງ ໃຫຍ່ຫຼວງທີ່ສຸດໃນປະຫວັດສາດຂອງພວກເຂົາ: ບໍ່ລິສັດໄດ້ວາງແຜນທີ່ຈະຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່ທອງແດງ ທີ່ໃຫຍ່ທີ່ສຸດໃນອາເມລິກາໃຕ້ໃນເຂດແດນຂອງພວກເຂົາ.

ໃນເມື່ອບໍ່ລິສັດຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່ຂອງປະເທດຍີ່ປຸນໄດ້ເຂົ້າມາໃນເຂດນີ້ເພື່ອສໍາຫຼວດເບິ່ງບໍ່ແຮ່, ຊາວຈູນິນໄດ້ຮູ້ເຖິງບັນຫາທາງດ້ານມົນລະພິດຂອງການຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່ທີ່ອາດຈະເກີດຂຶ້ນ. ແຕ່ວ່າທາງ ບໍ່ລິສັດໄດ້ໃຫ້ຄໍາໝັ້ນສັນຍາວ່າຈະສ້າງໃຫ້ຄົນມີວຽກເຮັດງານທໍາ ແລະ ນໍາຄວາມຈະເລີນມາສູ່ບ້ານ ຂອງພວກເຂົາໃນຫຼາຍຮູບແບບເຊັ່ນ: ມີຖະໜົນຫົນທາງໃໝ່ ແລະ ໂຮງຮຽນດັ່ງນັ້ນ ປະຊາຊົນຈຶ່ງຍອມ ໃຫ້ເຂົາເຂົ້າມາສໍາຫຼວດຕໍ່; ກ່ອນໜ້ານີ້ບໍ່ດົນປານໃດ, ທາງບໍ່ລິສັດໄດ້ພົບວ່າມີສານທອງແດງຈໍາ ນວນຫຼວງຫຼາຍທີ່ປົນຢູ່ໃນນໍ້າປະປາ ແລະ ໃນອີກບໍ່ດົນຊາວຈູນິນກໍຈະພົບ ວ່ານໍ້າປະປາຂອງພວກເຂົາແມ່ນປົນ ເປື້ອນໄປດ້ວຍຂອງເສຍທອງແດງ. ຕໍ່ມາປະຊາຊົນກໍຈະປະສົບກັບບັນຫາ ກ່ຽວກັບ ໂລກຜິວໜັງລອກ ແລະ ບັນຫາ ທາງສຸຂະພາບອື່ນໆອີກ.

ພວກເຮົາສືບຕໍ່ຈັດຕັ້ງ. ມີຊາວບ້ານ ບາງຄົນເລີ່ມຕົ້ນເຮັດໜັງສືພິມເພື່ອ ກະຈາຍຂ່າວ ແລະ ວິທະຍຸຂອງຊຸມ ຊົນເພື່ອໃຫ້ພວກເຮົາຮູ້ສິ່ງທີ່ເກີດຂຶ້ນ.

(ມີຕໍ່ຢູ່ໜ້າຕໍ່ໄປ)

ຊຸມຊົນແຫ່ງນັ້ນໄດ້ຮຽກຮ້ອງ ໃຫ້ບໍ່ລິສັດຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່ໃຫ້ຢຸດການ ສ້າງມົນລະພິດນັ້ນ ແຕ່ທາງບໍ່ລິສັດປະຕິເສດ, ດັ່ງນັ້ນປະຊາຊົນຊາວຈູນິນ

ໄດ້ລົງມືຕໍ່ຕ້ານກັບພວກບໍລິສັດນັ້ນ. ເມື່ອນັກຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່ບໍ່ຢູ່ໃນວັນພັກ, ຊາວບ້ານເປັນຈຳນວນຫຼາຍ ຮ້ອຍຄົນໄດ້ເຂົ້າໄປໃນບ່ອນພັກຂອງບໍລິສັດຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່ ແລ້ວນຳເອົາເຄື່ອງມືຕ່າງໆ, ເຄື່ອງຕົບ ແຕ່ງ ແລະ ເຄື່ອງຂອງທີ່ມີຄ່າໄປໂດຍປ່ອຍໃຫ້ເຈົ້າໜ້າທີ່ເຝົ້າບ່ອນພັກໄວ້ ຈາກນັ້ນ ພວກເຂົາກໍໄດ້ຈູດ ບ່ອນພັກ. ທາງບໍລິສັດໄດ້ຮັບຂ່າວ ແລະ ໄດ້ຖອນໂຕອອກ ແລະ ຕໍ່ມາແມ່ນໄດ້ຂາຍບໍ່ແຮ່ໃຫ້ກັບບໍລິ ສັດທີ່ມາຈາກປະເທດການາດາ.

ບໍລິສັດການາດາໄດ້ເຮັດສິ່ງຕ່າງໆເພື່ອແບ່ງແຍກຊຸມຊົນຊາວຈູນິນອອກຈາກກັນ. ພວກ ເຂົາໄດ້ໃຊ້ເງິນຈຳນວນຫຼາຍເພື່ອຊື້ດິນກັບປະຊາຊົນຈູນິນ. ມີຄົນຈຳນວນໜຶ່ງໄດ້ຂາຍດິນໃຫ້ແກ່ພວກ ເຂົາ ແຕ່ສ່ວນທີ່ເຫຼືອແມ່ນປະຕິເສດ. ທາງບໍລິສັດຮູ້ດີວ່າດ້ວຍສາເຫດນີ້ຈະນຳໄປສູ່ຄວາມຂັດແຍ້ງ. ທາງບໍລິສັດກໍຍັງໄດ້ສົ່ງທ່ານໝໍລົງມາເພື່ອປິ່ນປົວສຸຂະພາບແຕ່ທ່ານໝໍຈະປົວແຕ່ສະເພາະຜູ້ທີ່ລົງ ລາຍເຊັນເທັນດິນນຳການຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່ເທົ່ານັ້ນ. ພາຍຫຼັງທີ່ການປິ່ນປົວສຸຂະພາບແບບບໍ່ຍຸຕິທຳໄດ້ ແຜ່ລາມອອກໄປ, ອົງການຈັດຕັ້ງທ້ອງຖິ່ນໄດ້ຂໍຄວາມສະໜັບສະໜູນ ເພື່ອຈັດຕັ້ງສະຖານີອານາໄມ ຂອງຊຸມຊົນ.

ກົດໝາຍໃນເອກວາດໍ ຮຽກຮ້ອງຕ້ອງການການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມ ກ່ອນທີ່ໂຄງການການພັດທະນາໃດໆຈະເລີ່ມຕົ້ນ. ຊາວບ້ານໄດ້ຮູ້ດີວ່າ ຖ້າໂຄງການການປະເມີນຜົນ ກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມບໍ່ສາມາດເຮັດຢ່າງຖືກຕ້ອງ, ລັດຖະບານຈະບໍ່ອະນຸຍາດໃຫ້ມີການຂຸດ ຄົ້ນບໍ່ແຮ່. ພວກເຂົາກໍຍັງຮູ້ອີກວ່າ ການປະເມີນຜົນທາງສະພາບແວດລ້ອມທີ່ສັດຊີ້ ຈະສະແດງເຖິງ ວິທີການຂຸດຄົ້ນບໍ່ທອງແດງທີ່ຜັກດັນໃຫ້ຜູ້ຄົນຍົກຍ້າຍອອກໄປ, ເພາະມົນລະພິດທາງອາກາດ. ການ ເຊາະເຈື່ອນຂອງດິນ ແລະ ບຳບັດນ້ຳເປື້ອນ ແລະ ການປົນເປື້ອນຈາກທາດເຄມີຕ່າງໆໃນນ້ຳ, ໂລຫະ ຫັກຕ່າງໆ ແລະ ຂອງເສຍຈາກສານພິດຕ່າງໆ.

ຊາວບ້ານຈູນິນໄດ້ຮຽນຮູ້ວິທີໃຊ້ກົດໝາຍເພື່ອຮັກສາສິດຜົນປະໂຫຍດຂອງພວກເຂົາ. ພາຍ ຫຼັງທີ່ບໍລິສັດໄດ້ອ້າງສິດວ່າມັນເປັນໄປຕາມການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມແລ້ວ, ແຕ່ລັດຖະບານໄດ້ປະຕິເສດວ່າມັນບໍ່ສົມບູນເທື່ອ.

ປະຊາຊົນຈູນິນກໍຍັງໄດ້ດຳເນີນການໂດຍທາງກົງ, ເຊັ່ນປະຕິເສດທີ່ຈະອະ ນຸຍາດໃຫ້ບໍລິສັດເຂົ້າມາໃນເຂດນັ້ນໂດຍການກົດຂວາງທາງລົດ. ຜູ້ນຳຊຸມຊົນໄດ້ປະ ກາດໃຫ້ເຂດເທດສະບານທັງໝົດເປັນເຂດຫ້າມຂຸດຄົ້ນບໍ່ແຮ່. ໂດຍການໃຊ້ຍຸດ ທະວິທີທີ່ຫຼາກຫຼາຍ, ຊາວຈູນິນສາມາດປົກປ້ອງບໍ່ແຮ່ທອງແດງນີ້ໄວ້ຈາກການ ທຳລາຍເຮືອນຂານບ້ານຊ່ອງ, ປ່າທີ່ອຸດົມຮັ່ງມີ ແລະ ຊັບພະຍາກອນນ້ຳຂອງ ພວກເຂົາໄວ້.

ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມພື້ນຖານໂດຍຊຸມຊົນ

ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມພື້ນຖານ ໂດຍຊຸມຊົນສາມາດຊ່ວຍໃຫ້ຜູ້ຄົນ ຢູ່ໃນບ້ານ, ເມືອງ ຫຼື ເຂດອື່ນໆ ໄດ້ເຂົ້າໃຈໂດຍພື້ນຖານຂອງຫົນທາງທີ່ພວກເຂົາໃຊ້, ປົກ ປອງມັນ ແລະມັນກໍ່ຂຶ້ນກັບຊັບພະຍາກອນເຊັ່ນ: ອາກາດ, ອາຫານ, ນ້ຳ, ສັດ, ຜະລິດຕະພັນ ເຄື່ອງປ່າຂອງດົງ, ພືດທີ່ເປັນຢາ, ສະຖານທີ່ສັກກາລະບູຊາ, ແລະ ອື່ນໆ ແລະ ນີ້ກໍ່ສາມາດ ສ້າງເປັນຂະບວນການສຳຫຼັບການແກ້ໄຂຂໍ້ຂັດແຍ່ງແລະຄວາມເຂົ້າໃຈຜິດໃນສັງຄົມຕ່າງໆ ກ່ຽວກັບການໃຊ້ຊັບພະຍາກອນ. ສິ່ງນີ້ສາມາດຊ່ວຍສ້າງຄວາມຕ້ອງການທີ່ເປັນເອກະພາບ ກັນເພື່ອສ້າງສິ່ງທ້າທາຍຕໍ່ກຸ່ມບໍລິສັດ ຫຼື ຕໍ່ລັດຖະບານເອງ. ມັນກໍ່ຍັງສາມາດຊ່ວຍລະດົມ ພື້ນເພື່ອປະເຊີນໜ້າກັບອຸດສະຫະກຳຊຶ່ງໄດ້ຮັບຜົນດີຂອງການແບ່ງແຍກລະຫວ່າງຄົນ ຕໍ່ກັບການສະແຫວງຫາປະໂຫຍດຈາກແຫຼ່ງນ້ຳ, ໄມ້ທ່ອນ, ດິນດອນຕອນຫຍ້າ ຫຼື ແຫຼ່ງຊັບ ພະຍາກອນອື່ນໆຂອງພວກເຂົາ.

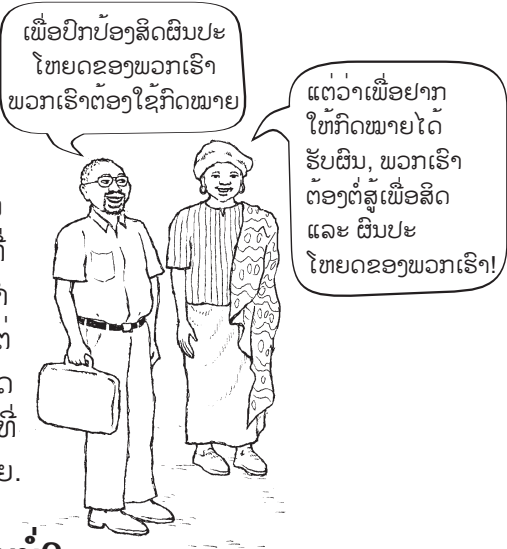
ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມພື້ນຖານໂດຍຊຸມຊົນແມ່ນທຳມະ ດາຄືກັນກັບການປຶກສາຫາລືເຖິງຊັບພະຍາກອນທີ່ຊຸມຊົນໄດ້ຊົມໃຊ້ ແລະ ກ້າວໄປສູ່ການ ເຫັນດີເຫັນພ້ອມກ່ຽວກັບວິທີໃນການປ້ອງກັນພວກເຂົາທີ່ດີທີ່ສຸດຈາກການຫາຜົນປະໂຫຍດ. ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມພື້ນຖານ ໂດຍຊຸມຊົນທີ່ສັບສົນກວ່າແມ່ນ ຈະລວມໄປເຖິງການສ້າງແຜນທີ່ລາຍລະອຽດຕ່າງໆ, ການດຳເນີນການສຳຫຼວດ ແລະ ການ ສ້າງພັນທະມິດກັບຊຸມຊົນເພື່ອນບ້ານຕ່າງໆ ແລະ ກັບອົງການຈັດຕັ້ງຊ່ວຍເຫຼືອຕ່າງໆ.

ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມພື້ນຖານໂດຍຊຸມຊົນແມ່ນແຕກ ຕ່າງຈາກການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມທີ່ດຳເນີນໂດຍກຸ່ມບໍລິສັດ ຫຼື ຈາກ ລັດຖະບານຕ່າງໆ. ມັນອາດຈະບໍ່ເໝາະສົມກັບຄວາມຕ້ອງການທາງດ້ານກົດໝາຍຂອງຂະ ບວນການປະເມີນຜົນທາງສະພາບແວດລ້ອມທີ່ເປັນທາງການ ເພາະວ່າມັນໄດ້ເພີ່ມຄວາມ ສຳຄັນຫຼາຍກວ່າສິ່ງທີ່ຊຸມຊົນຄິດ, ສຸຂະພາບຂອງຜູ້ຄົນ ແລະ ວັດທະນາທຳຂອງພວກເຂົາ ຫຼາຍກວ່າການຫາປະໂຫຍດທາງຊັບພະຍາກອນ. ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບ ແວດລ້ອມພື້ນຖານ ໂດຍຊຸມຊົນໄດ້ຄຳນຶງເຖິງຄວາມຫຍຸ້ງຍາກທີ່ມີຕໍ່ຄວາມເຂົ້າໃຈໂຄງສ້າງ ແລະ ພາສາ “ທາງວິທະຍາສາດ” ໄດ້ຮຽກຮ້ອງໃຫ້ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບ ແວດລ້ອມແມ່ນບໍ່ພຽງ ແຕ່ເປັນການສັບສົນຕໍ່ຜູ້ຄົນຈຳນວນຫຼາຍແລ້ວ ແຕ່ມັນຍັງຖືກອອກ ແບບໂດຍເຈດຕະນາເພື່ອຫຼີກເວັ້ນສິ່ງເຫຼົ່ານັ້ນນຳ. ການປະເມີນຜົນກະທົບທາງສະພາບ ແວດລ້ອມພື້ນຖານໂດຍຊຸມຊົນແມ່ນອີກວິທີທາງໜຶ່ງຂອງຄຳເວົ້າທີ່ວ່າ “ວິທີທາງອື່ນໆທີ່ເຂົ້າ ເຖິງຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມແມ່ນມີຄວາມເປັນໄປໄດ້”.

ມີຫຼາຍໆກົດຈະກຳທີ່ຢູ່ໃນປຶ້ມຫົວນີ້, ເຊັ່ນ ກົດຈະກຳການສ້າງແຜນວາດ (ໜ້າ15), ລະຄອນທີ່ສະທ້ອນສັງຄົມ (ໜ້າ 19), ສຳຫຼວດເພື່ອສຸຂະພາບ (ໜ້າ 610), ກົດຈະກຳການ ປ້ອງກັນອາງໂຕງ(ໜ້າ196),ກົດຈະກຳຢາງເກັບຂີ້ເຫຍື້ອ(ໜ້າ480) ຫຼືກົດຈະກຳອື່ນໆທີ່ໄດ້ ພັດທະນາຜ່ານມາແລ້ວໂດຍຊຸມຊົນຂອງທ່ານມັນສາມາດສະໜັບສະໜູນຕໍ່ການປະເມີນ ຜົນກະທົບທາງສະພາບແວດລ້ອມພື້ນຖານ ໂດຍຊຸມຊົນ.

ການດຳເນີນຄະດີຄວາມ

ທາງໜຶ່ງທີ່ສິດທິທາງສະພາບແວດລ້ອມ ແລະ ຄວາມຍຸຕິທຳຈະຊະນະຄະດີໄດ້ນັ້ນ ແມ່ນຕ້ອງເດີນທາງໄປຂຶ້ນສານເພື່ອຟ້ອງຕໍ່ ບັນດາບໍລິສັດຕ່າງໆທີ່ກະທຳຜິດຕໍ່ກົດໝາຍ ແຫ່ງຊາດ ຫຼື ກົດໝາຍສາກົນ. ຄະດີຄວາມທີ່ ປະສົບຜົນສຳເລັດໃນການຕໍ່ສູ້ກັບອຸດສາຫະກຳ ຫຼື ບໍລິສັດທີ່ສ້າງມົນລະພິດນັ້ນ ບໍ່ແມ່ນພຽງແຕ່ ປົກປ້ອງຜູ້ຄົນທີ່ມີໄດ້ຮັບຜົນກະທົບທັນທີທັນໃດ ເທົ່ານັ້ນ ແຕ່ມັນຍັງປົກປ້ອງຜູ້ຄົນໃນສະຖານທີ່ ອື່ນໆອີກ ແລະ ຄົນຍຸກໃໝ່ໃນອະນາຄົດອີກດ້ວຍ.

ຄະດີຄວາມຈະຊ່ວຍຊຸມຊົນຂອງທ່ານບໍ່?

ຂະບວນການທາງກົດໝາຍແມ່ນໄດ້ຖືກນຳໃຊ້ຢ່າງມີຜົນສຳເລັດໃນຫຼາຍໆການຕໍ່ສູ້ສຳຫຼັບ ຄວາມຍຸຕິທຳທາງສິ່ງແວດລ້ອມ. ແຕ່ວ່າຂະບວນການດຳເນີນຄະດີແມ່ນໄດ້ໃຊ້ຈ່າຍເງິນ ເປັນຈຳນວນຫຼາຍ ແລະ ກໍ່ໃຊ້ເວລາຫຼາຍປີ. ຖ້າວ່າຄະດີທີ່ຕໍ່ຕ້ານກັບບໍລິສັດຕ່າງຊາດ, ບາງ ອົງການຈັດຕັ້ງສາກົນສາມາດຊ່ວຍຫາທະນາຍຄວາມທີ່ບໍ່ຕ້ອງຈ່າຍຄ່າຫຍັງກໍ່ໄດ້ (ເບິ່ງຂໍ້ ມູນກ່ຽວກັບແຫຼ່ງຂໍ້ມູນ).

ເຖິງແມ່ນວ່າ ເມື່ອປະເທດໄດ້ມີກົດໝາຍເຂົ້າໃນການຮັກສາສຸຂະພາບ ແລະ ສະ ພາບແວດລ້ອມ, ມັນກໍ່ຍັງເປັນການຍາກທີ່ຈະເອົາຊະນະຄະດີຄວາມທາງກົດໝາຍໃນສານ ໄດ້. ຖ້າວ່າກົດໝາຍບໍ່ຖືກນຳໃຊ້ເລື້ອຍໆ, ຜູ້ພິພາກສາ ແລະ ທະນາຍຄວາມກໍ່ຈະບໍ່ອາດມີ ສະຕິລະມັດລະວັງກຽມພ້ອມຕໍ່ກັບສິ່ງຕ່າງໆທີ່ອາດຈະເກີດຂຶ້ນໄດ້. ແລະ ໃນຫຼາຍໆປະເທດ, ໂດຍສະເພາະແມ່ນເຂດຊຸມຊົນທີ່ມີອຳນາດຫຼາຍ, ການສື່ສານວັງຫຼວງລະຫວ່າງກົດໝາຍ ແລະ ນັກການເມືອງແມ່ນຈະສ້າງຄວາມຫຍຸ້ງຍາກໃຫ້ແກ່ຊຸມຊົນທີ່ທຸກຍາກເພື່ອອ້າງສິດ ຂອງພວກເຂົາ. ແຕ່ວ່າໂຊກບໍ່ດີສະເໝີໄປມັນໄດ້ມີຫຼາຍຄະດີຄວາມທີ່ບໍ່ປະສົບຜົນສຳເລັດ ຫຼາຍກວ່າຄະດີຄວາມທີ່ສຳເລັດຜົນ.

ກ່ອນການເລີ່ມຕົ້ນຄະດີຄວາມທີ່ຕໍ່ຕ້ານກັບກຸ່ມບໍລິສັດ, ອຸດສະຫະກຳຫຼື ກັບລັດຖະ ບານເອງ, ແມ່ນໃຫ້ພິຈາລະນາວ່າມັນເປັນການດີແລ້ວບໍ່ທີ່ຈະຊົມໃຊ້ຊັບພະຍາກອນຂອງ ຊຸມຊົນ. ລາຍລະອຽດຂອງບາງສິ່ງທີ່ຕ້ອງພິຈາລະນາມີດັ່ງນີ້.

ຄິດກ່ຽວກັບຈຸດປະສົງ

ມັນສຳຄັນຫຼາຍທີ່ຈະຮູ້ຈຸດປະສົງສິ່ງທີ່ຕ້ອງການເຖິງໝາກຜົນຂອງຄະດີຄວາມຂອງເຮົາຢ່າງ ແນ່ນອນກ່ອນ. ຈາກນັ້ນກໍ່ຕັດສິນໃຈວ່າແຜນເຖິງວິທີທີ່ດີທີ່ສຸດທີ່ຈະກ້າວໄປເຖິງຈຸດປະສົງ ທີ່ຕ້ອງການ. ທ່ານຕ້ອງການໃຫ້ບໍລິສັດ ຫຼື ລັດຖະບານ ເພື່ອ:

- ກຳຈັດ ແລະ ທຳຄວາມສະອາດນໍ້າມັນທີ່ຮົ່ວໄຫຼ ຫຼື ສານພິດອື່ນໆບໍ່?
- ຈ່າຍເງິນຊົດເຊີຍແກ່ຜູ້ທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບຕໍ່ສຸຂະພາບ, ຕໍ່ດິນດອນຕ່ອນຫຍ້າ ຫຼື ຊັບພະຍາກອນຕ່າງໆທີ່ໄດ້ຮັບຜົນກະທົບນັ້ນບໍ່?
- ຍຸດເຊົາ ແລະ ອອກຈາກສະຖານທີ່ນັ້ນ ຫຼື ກັບປະເທດໄປບໍ່?
- ຫຼືກລັງງົມນະລະພິດແມ່ນອັນດັບໜຶ່ງ.

ໃນສະໜາມຕໍ່ສູ້ທາງກົດໝາຍສາມາດປຸກລະດົມ ແລະ ສຶກສາເບິ່ງຊຸມຊົນ. ແຕ່ວ່າການປະຕິບັດ ເຊັ່ນ ການຂວ້າບາດ (ການຕັດການຊ່ວຍເຫຼືອ), ນັ່ງປະທ້ວງ, ເດີນຂະບວນປະທ້ວງ ຫຼື ການລົນນະລົງໃຫ້ຂໍ້ມູນຂ່າວສານທີ່ສາທາລະນະຊົນອາດຈະນຳໄປສູ່ການເຈລະຈາ ຫຼື ກຳນົດທາງການເມືອງໂດຍໄວ ແລະ ຫາງ່າຍກວ່າສະໜາມຕໍ່ສູ້ທາງກົດໝາຍທີ່ຍືດເຍື້ອຍາວນານ. ຈົ່ງພິຈາລະນາຖ້າປະເພດຂອງການດຳເນີນຄະດີຈະງ່າຍກວ່າ ແລະ ມີປະສິດທິພາບກວ່າສຳລັບຊຸມຊົນຂອງທ່ານ ເພື່ອຍອມຮັບມັນຫຼາຍກວ່າຄະດີຄວາມໜຶ່ງໆ. ແລະ ກໍ່ຍັງພິຈາລະນາຕື່ມອີກ ຖ້າວ່າການໃຊ້ທັງດຳເນີນກົດໝາຍ ແລະ ການດຳເນີນການທາງກົງຈະຊ່ວຍໃຫ້ຊຸມຊົນຂອງທ່ານຊະນະໄດ້.

ຄະດີຄວາມຈະມີປະໂຫຍດບໍ່ ຖ້າວ່າຄະດີຄວາມໃນສານບໍ່ຊະນະ?

ແນ່ນອນທ່ານຕ້ອງການທີ່ຈະຊະນະຄະດີຄວາມ ແຕ່ວ່າຖ້າທ່ານບໍ່ໝັ້ນໃຈວ່າ ຄະດີຄວາມຂອງທ່ານຈະຊະນະ ຫຼືບໍ່ນັ້ນ ທ່ານຕ້ອງໄດ້ພິຈາລະນາເຖິງຜົນໄດ້ ແລະ ຜົນເສຍ ຖ້າບໍ່ຊະນະຄະດີຄວາມ. ເຖິງວ່າຈະບໍ່ຊະນະຄະດີຄວາມໃນຂັ້ນສານສາມາດນຳສື່ມວນຊົນໃຫ້ມາສົນໃຈໃນບັນຫາຂອງຊຸມຊົນນັ້ນ ແລະ ແມ່ນແຕ່ສາມາດຮວມຕົວຫຼາຍໆກຸ່ມທີ່ມີຄວາມເຫັນບໍ່ເທົ່າກັນເຂົ້າກັນໄດ້. ຖ້າວ່າຄະດີຄວາມມັນກ່ຽວຂ້ອງກັບຄວາມເສຍຫາຍທາງສະພາບແວດລ້ອມ ແລະ ການລ່ວງມະເມັດທາງສິດທິມະນຸດ, ຄະດີຄວາມແບບນີ້ແມ່ນຈະຊະນະໃນສານຂອງປະເທດຂອງທ່ານ, ທ່ານອາດສາມາດຮ້ອງຟ້ອງຕໍ່ໜ່ວຍງານສາກົນ ເຊັ່ນ: ຄະນະກຳມະການສາກົນ-ອາເມລິກາ ເພື່ອສິດທິມະນຸດ ຫຼື ສະຫະປະຊາຊາດ (ເບິ່ງໜ້າ 689). ຖ້າອີງການເຫຼົ່ານີ້ແກ້ໄຂບັນຫາຂອງທ່ານຍັງບໍ່ໄດ້ ແຕ່ວ່າມັນກໍ່ຈະເພີ່ມຄວາມສົນໃຈຕໍ່ກັບບັນຫາຂອງທ່ານຫຼາຍຂຶ້ນກວ່າເກົ່າ; ເຖິງຢ່າງໃດກໍ່ຕາມ, ມັນກໍ່ຍັງເປັນການໃຊ້ເວລາ ແລະ ຊັບພະຍາກອນໃຫ້ຫຼາຍຂຶ້ນໄປນຳ.

ບາງຄັ້ງຄະດີຄວາມທີ່ບໍ່ຊະນະກໍ່ສາມາດເຮັດສິ່ງຕ່າງໆຮ້າຍແຮງລົງໄປອີກ. ໝາກຜົນທີ່ບໍ່ດີອາດຈະເຮັດໃຫ້ຜູ້ພິພາກສາ ແລະ ທະນາຍຄວາມຕ້ອງໄດ້ຄິດທົບທວນເຖິງຄະດີຄວາມຕ່າງໆໃນອະນາຄົດກໍ່ບໍ່ຄວນຈະຊະນະສະເໝີໄປຄືກັນ. ສິ່ງທີ່ອອກມາໃນທາງລົບສາມາດເປັນສາເຫດເຮັດໃຫ້ຜູ້ຄົນຄິດວ່າຊຸມຊົນຕ້ອງການເງິນ ຫຼື ລາງວັນອື່ນໆທີ່ບໍ່ຍຸຕິທຳ ແລະ ດັ່ງຄວາມລົ້ມເຫຼວໃນຄວາມພະຍາຍາມທີ່ຈະຈັດຕັ້ງອັນໃດກໍ່ຕາມ, ຄະດີຄວາມທີ່ບໍ່ໄດ້ຮັບໄຊຊະນະສາມາດກ້າວໄປສູ່ຄວາມໝົດສິນລະທຳ ແລະ ກ້າວໄປເຖິງການແບ່ງແຍກໃນຊຸມຊົນ.

ໃຜຈະເປັນຜູ້ນຳຄະດີຄວາມຂຶ້ນສານ?

ຜູ້ເຄາະຮ້າຍຈາກໄພອັນຕະລາຍເຊິ່ງອາດຈະເປັນບຸກຄົນ, ຄອບຄົວຂອງຜູ້ເຄາະຮ້າຍ ຫຼື ຄົນໃນຊຸມຊົນທັງໝົດ, ຕ້ອງມີຄວາມຕັ້ງໃຈທີ່ຈະດຳເນີນການ ແລະ ສົມທົບກັບຄວາມສູງຂອງການເຮັດຄະດີຄວາມ. ຕາມປົກກະຕິແລ້ວອົງການຈັດຕັ້ງໃດໜຶ່ງຈະບໍ່ສາມາດດຳເນີນຄະດີຄວາມເພື່ອຮ້ອງຟ້ອງບໍລິສັດໃດໜຶ່ງໃນນາມຂອງຜູ້ໃດຜູ້ໜຶ່ງ ທີ່ໄດ້ຮັບອັນຕະລາຍໄດ້ເວັ້ນເສຍ ແຕ່ວ່າຜູ້ນັ້ນບໍ່ປະສົງເຂົ້າຮ່ວມກັບຄະດີຄວາມນັ້ນ.

ມີສິ່ງທີ່ປ້ອງກັນໄພອັນຕະລາຍບໍ່?

ເພື່ອເຮັດໃຫ້ຄະດີຄວາມຊະນະ ທ່ານຕ້ອງສາມາດພິສູດໄດ້ຄື:

- ຜູ້ເຄາະຮ້າຍແມ່ນໄດ້ຮັບຄວາມເຈັບປວດທາງກາຍ ຫຼື ໄດ້ຮັບຜົນເສຍຫາຍທາງດ້ານເສດຖະກິດ
- ໄພອັນຕະລາຍທີ່ເກີດຈາກບໍລິສັດ ຫຼື ບໍລິສັດຮັບຜິດຊອບຕໍ່ໄພອັນຕະລາຍ

ຖ້າວ່າມີຫຼັກຖານບໍ່ພຽງພໍໃນການພິສູດເລື່ອງນີ້, ຄະດີຄວາມອາດຈະເປັນໄປໃນທາງເກີດອັນຕະລາຍຫຼາຍກວ່າທາງດີ. ເຖິງແມ່ນວ່າມັນກະຈ່າງແຈ້ງຢູ່ແລ້ວວ່າບໍລິສັດກະທຳຜິດຕໍ່ກົດໝາຍ, ໂດຍປາດສະຈາກຂໍ້ພິສູດວ່າພວກເຂົາເປັນສາເຫດຂອງໄພອັນຕະລາຍທ່ານກໍອາດຈະບໍ່ໄດ້ຮັບອະນຸຍາດທີ່ຈະນຳເອົາກໍລະນີແບບນີ້ໄປດຳເນີນຄະດີຢູ່ສານໄດ້ ແລະ ຫາກວ່າທ່ານຝືນເຮັດທ່ານອາດຈະບໍ່ຊະນະຄະດີຄວາມໄດ້.

ຂໍ້ພິສູດມີບໍ່?

ມີພຽງແຕ່ຂໍ້ພິສູດກໍ່ສາມາດນຳເອົາຄະດີຄວາມນີ້ຂຶ້ນສານໄດ້ມັນຈະມີປະໂຫຍດໃນສານ. ຜູ້ຄົນທີ່ນຳຄະດີຄວາມຂຶ້ນສານນັ້ນ ເພາະວ່າພວກເຂົາໄດ້ຮັບຄວາມເຈັບປວດຈາກໄພອັນຕະລາຍຕ້ອງມີຄວາມສະໝັກໃຈ ແລະ ສາມາດໃຫ້ການໄດ້ໃນສານ ແລະ ພວກເຂົາຕ້ອງມີພະຍານທີ່ມີຄວາມສະໝັກໃຈໃຫ້ການໃນສານໄດ້ເຊັ່ນກັນ. ພວກເຂົາຕ້ອງສາມາດນຳສະເໜີຜ່ານທາງຮູບພາບ, ທາງການສຶກສາ, ທາງໃບຢັ້ງຢືນສຸຂະພາບ ຫຼື ທາງຫຼັກຖານອື່ນໆທີ່ພວກເຂົາໄດ້ຖືກກະທຳໂດຍບໍລິສັດທີ່ຖືກຟ້ອງ. ໄພອັນຕະລາຍນັ້ນ ອາດຈະຫຍຸ້ງຍາກທີ່ຈະພິສູດ. ຕົວຢ່າງ ເຊັ່ນ: ບໍລິສັດອາດຈະຈ້າງທ່ານໝໍເພື່ອໃຫ້ການວ່າມັນບໍ່ແມ່ນສານເຄມີທີ່ໃຊ້ເປັນເຫດໃຫ້ເກີດໂລກມະເຮັງ ລະຫວ່າງກຳມະກອນຂອງພວກເຂົາເຮັດວຽກ ແຕ່ວ່າມັນຈະແທນທີ່ດ້ວຍອຸປະນິໄສຂອງກຳມະກອນ ເຊັ່ນ: ການສູບຢາ, ການກິນອາຫານທີ່ບໍ່ດີຕໍ່ສຸຂະພາບ, ຫຼື ເປັນພຽງໂຊກຮ້າຍ. ມັນອາດເປັນການຍາກທີ່ຈະພິສູດທາງກົດໝາຍໄດ້ “ເຫດ ແລະ ຜົນ” ຖ້າແມ່ນວ່າມັນເບິ່ງຄືກັບວ່າມັນກະຈ່າງແຈ້ງບົນພື້ນຖານສາມັນສຳນຶກ.

ແມ່ນໃຜ ຫຼື ສິ່ງໃດເປັນສາເຫດທີ່ກໍ່ໃຫ້ເກີດໄພອັນຕະລາຍ?

ຄະດີຄວາມສາມາດຖືກນຳໄປຕໍ່ສູ້ກັບບຸກຄົນ, ກຸ່ມບໍລິສັດ ແລະ ໃນຫຼາຍປະເທດໄດ້ຕໍ່ສູ້ກັບລັດຖະບານທີ່ເປັນສາເຫດໃນການທຳລາຍສະພາບແວດລ້ອມ.

ຄະດີຄວາມສາມາດຕໍ່ສູ້ກັບບໍລິສັດນາໆຊາດໄດ້ບໍ່?

ບໍລິສັດນາໆຊາດມັກຈະມີທ້ອງຖານຢູ່ຫຼາຍໆປະເທດ. ເມື່ອຈະຮ້ອງຟ້ອງຄະດີຄວາມຕໍ່ບໍລິສັດນາໆຊາດໃຫ້ສຳເລັດຜົນນັ້ນ, ມັນຈຳເປັນຕ້ອງໄດ້ກະທຳການຮ້ອງຟ້ອງທັງໃນປະເທດທີ່ໄດ້ຮັບຄວາມເສຍຫາຍ ແລະ ທັງປະເທດບ້ານເກີດຂອງບໍລິສັດນັ້ນນຳ. ສິ່ງເຫຼົ່ານີ້ອາດຈະໃຊ້ຄ່າໃຊ້ຈ່າຍເປັນຈຳນວນຫຼາຍ ແລະ ກໍ່ເປັນການຍາກນຳ. ແຕ່ວ່າມັນກໍ່ອາດເຮັດສຳເລັດໄດ້ (ເບິ່ງເລື່ອງຕົວຢ່າງໃນໜ້າ 604 ແລະ ໜ້າ 637).

ບໍລິສັດນາໆຊາດແມ່ນຈະມີສາຂາຢູ່ຕາມປະເທດຕ່າງໆທີ່ພວກເຂົາເຮັດວຽກ, ຊຶ່ງຮຽກວ່າບໍລິສັດສາຂາ. ມັນອາດຈະເປັນການງ່າຍທີ່ຈະຮ້ອງຟ້ອງຄະດີຄວາມຕໍ່ບໍລິສັດສາຂາກວ່າທີ່ຈະຮ້ອງຟ້ອງເຈົ້າຂອງບໍລິສັດຕ່າງປະເທດ. ຕົວຢ່າງ, ເມື່ອບໍລິສັດນ້ຳມັນເຊບຣອນຂອງອາເມລິກາໄດ້ສ້າງມົນລະພິດໃຫ້ແກ່ໄນເຈີ ເດວຕາ (Niger delta) ໃນປະເທດໄນເຈີເຣຍ, ແທນທີ່ຈະຮ້ອງຟ້ອງບໍລິສັດອາເມລິກາ, ຜູ້ຮ້ອງຟ້ອງທີ່ຢູ່ທ້ອງຖານນັ້ນຮ້ອງຟ້ອງຄະດີຄວາມຕໍ່ບໍລິສັດສາຂາເຊບຣອນໃນປະເທດໄນເຈີເຣຍ ແລະ ໃນເວລາດຽວກັນນັ້ນ, ຜູ້ຮ້ອງຟ້ອງໃນຕ່າງປະເທດກໍ່ໄດ້ດຳເນີນຂະບວນການລົນນະລົງເພື່ອໃຫ້ຄວາມຮູ້ແກ່ຄົນໃນທົ່ວໂລກກ່ຽວກັບການກະທຳຜິດທາງສິດທິມະນຸດຂອງບໍລິສັດເຊບຣອນ, ເພື່ອສາຍຄວາມກົດດັນໃຫ້ບໍລິສັດນັ້ນປ່ຽນການກະທຳຕ່າງໆ.

ສິ່ງອື່ນໆທີ່ຄວນພິຈາລະນາ

- ເປັນໄພອັນຕະລາຍ ຫຼື ການກະທຳຜິດແມ່ນເກີດຂຶ້ນໃນເວລາບໍ່ດົນນີ້ບໍ່? ຄະດີຄວາມຕ້ອງໄດ້ຍື່ນຟ້ອງພາຍໃນເວລາທີ່ແນ່ນອນ ພາຍຫຼັງໄພອັນຕະລາຍໄດ້ເກີດຂຶ້ນ (ໂດຍປົກກະຕິແລ້ວແມ່ນບໍ່ໃຫ້ເກີນ 10 ປີ). ນີ້ຈະເຮັດໃຫ້ຍາກທີ່ຈະເອົາຊະນະໃນກໍລະນີການເຈັບປ່ວຍທີ່ອາດຈະເກີດຂຶ້ນພາຍຫຼັງຫຼາຍປີເຊັ່ນໂລກມະເຮັງ, ເຖິງແມ່ນວ່າການເຈັບປ່ວຍນີ້ອາດຈະເປັນໜັກທີ່ສຸດໃນເວລາຕໍ່ມາ.
- ຜູ້ຄົນແມ່ນໄດ້ດຳເນີນຄະດີຄວາມແລ້ວບໍ່. ພະຍານ ແລະ ທະນາຍຄວາມເຕັມໃຈທີ່ຈະສູງກັບຄວາມປອດໄພຂອງພວກເຂົາແລ້ວບໍ່? ຫຼາຍບໍລິສັດ ແລະ ລັດຖະບານຈະຢຸດເຊົາການນຳໃຊ້ອຳນາດຂອງພວກເຂົາ ຊຶ່ງມັນຈະລວມໄປເຖິງການໃຊ້ກຳລັງ ແລະ ການທຳຮ້າຍຕ່າງໆ. ຜູ້ທີ່ກ່ຽວຂ້ອງກັບອຳນາດເຫຼົ່ານີ້ແມ່ນອາດຈະເປັນການນຳຊີວິດຂອງພວກເຂົາປະສົບກັບຄວາມສ່ຽງ.

- ມີເງິນພຽງພໍແລ້ວບໍ່ທີ່ຈະໃຊ້ຈ່າຍເຂົ້າໃນຄະດີຄວາມ? ຄ່າທຳນຽມສານ, ຄ່າຈ້າງທະນາຍ, ຄ່າເດີນທາງໄປຕ່າງປະເທດ, ຄ່າໂທລະສັບ, ຄ່າພິສູດຫຼັກຖານທັງໝົດ ແລະ ຄ່າໃຊ້ຈ່າຍອື່ນໆຈະເພີ່ມຕື່ມອີກຢ່າງໄວວາ.
- ທ່ານສາມາດໃຊ້ເວລາຫຼາຍປີໃນການດຳເນີນຄະດີໄດ້ບໍ່? ຄະດີຄວາມໜຶ່ງໆ ອາດໃຊ້ເວລາແຕ່ 3 ປີ ຫາ 10 ປີ ຫຼື ຫຼາຍກວ່ານັ້ນ. ບາງເທື່ອຜູ້ປະສົມເຄາະຮ້າຍໄດ້ເສຍຊີວິດກ່ອນຄະດີຄວາມຈະໄດ້ຮັບການຕັດສິນ.

ການນຳໃຊ້ກົດໝາຍສາກົນ

ອີງຕາມການຖະແຫຼງການສິດຂອງມະນຸດຂອງສາກົນ, ສິດທິມະນຸດເປັນຂອງໝົດຄົນທຸກ ແລະ ບໍ່ສາມາດເອົາໄປໃສ່ໄດ້. ດຽວນີ້ໄດ້ມີ 9 ຂໍ້ຕົກລົງ ວ່າ ປົກປ້ອງສິດທິມະນຸດ, ຊຶ່ງລວມມີສິດທິດ້ານສຸຂະພາບ ແລະ ກຽດສັກສີ. ເພື່ອຊອກຫາຂໍ້ຄວາມຂອງສັນຍາ ແລະ ຂໍ້ມູນກ່ຽວກັບວິທີການພວກມັນ ໄດ້ຖືກນຳໃຊ້, ໃຫ້ກວດເບິ່ງເວັບໄຊ ຂອງສະຫະປະຊາຊາດທີ່ເວົ້າເຖິງສິດທິມະນຸດ : www.ohchr.org ແລະ ກົດທີ່ປຸ່ມ “ໜ່ວຍງານສິດທິມະນຸດ.”

- ຂໍ້ຕົກລົງສາກົນກ່ຽວກັບສິດທິພົນລະເຮືອນ ແລະ ການເມືອງ (CCPR)
- ຂໍ້ຕົກລົງສາກົນກ່ຽວກັບສິດທິທາງເສດຖະກິດ, ສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນະທຳ (CESCR)
- ສິນທິສັນຍາສາກົນກ່ຽວກັບການລົບລ້າງທຸກຮູບການທາງດ້ານເຊື້ອຊາດຂອງການຈຳແນກ (CERD)
- ສິນທິສັນຍາການລົບລ້າງທຸກຮູບການຈຳແນກຕໍ່ຕ້ານແມ່ຍິງ (CEDAW)
- ສິນທິສັນຍາຕໍ່ຕ້ານການທໍລະມານ ແລະ ທາລຸນອື່ນໆທີ່ໂຫດຮ້າຍ ຫຼື ການປະຕິບັດທີ່ເລວຊາມ ຫຼື ການລົງໂທດ (CAT)
- ສິນທິສັນຍາກ່ຽວກັບສິດທິຂອງເດັກນ້ອຍ (CRC)
- ສິນທິສັນຍາສາກົນກ່ຽວກັບການປົກປັກຮັກສາຂອງສິດທິຂອງຄົນງານ ທີ່ເປັນຄົນອົບພ ຍົບໄດ ແລະ ສະມາຊິກຂອງຄອບຄົວຂອງເຂົາເຈົ້າ (CMW)
- ສິນທິສັນຍາກ່ຽວກັບສິດທິຂອງຄົນພິການ (CRPD)
- ສິນທິສັນຍາສາກົນເພື່ອການປົກປ້ອງບຸກຄົນທີ່ຖືກບັງຄັບໃຫ້ສູນທາຍເນື່ອງຈາກການກໍ່ອາດສະຍາກຳຕໍ່ມວນມະນຸດ (CED)

ກ່ອນໜ້າບໍ່ດົນມານີ້, ມັນເປັນພຽງແຕ່ຂໍ້ຕົກລົງສິດທິມະນຸດທີ່ກ່າວມານັ້ນສະພາບແວດລ້ອມນີ້ແມ່ນສິນທິສັນຍາກ່ຽວກັບສິດທິຂອງເດັກນ້ອຍ, ທີ່ເວົ້າວ່າ ເດັກນ້ອຍທຸກຄົນມີສິດທີ່ຈະຢູ່ກັບສະພາບແວດລ້ອມທີ່ປອດໄພ ແລະ ສະພາບແວດລ້ອມທີ່ດີຕໍ່ສຸຂະພາບ. (ລັດຖະບານທັງຫມົດທຸກປະເທດ “ຍົກເວັ້ນສໍາລັບສະຫະລັດ ແລະ Somalia ໄດ້ລົງນາມສິນທິສັນຍາກ່ຽວກັບສິດຂອງເດັກນ້ອຍ.)

ໃນປີ 2010, ສະຫະປະຊາຊາດຍັງໄດ້ປະກາດວ່າສິດທິໃນຄວາມປອດໄພ ແລະ ຄວາມສະອາດຂອງນໍ້າດື່ມ ແລະ ການສົ່ງເສີມສຸຂະພາບເປັນສິດທິຂອງມະນຸດ. ການປະກາດໃນຄັ້ງນີ້ແມ່ນມີຄວາມສໍາຄັນຫຼາຍຕໍ່ການປົກປັກຮັກສາສິ່ງແວດລ້ອມ. ເຖິງວ່າໃນຕົວຂອງສະພາບແວດລ້ອມເອງແມ່ນບໍ່ມີສິດທິຍັງ, ໃນເວລາທີ່ລັດຖະບານລະເມີດສິດທິຂອງປະຊາຊົນເລື່ອງນີ້ ແລະ ສຸຂະອະນາໄມ, ໃນປັດຈຸບັນພວກເຮົາສາມາດຄວບຄຸມພວກເຂົາຮັບຜິດຊອບ.

ອົງການສະຫະປະຊາຊາດໃນດ້ານກົດບັດ
The United Nations Charter
www.un.org/aboutun/charter/

ອົງການວ່າການສາກົນສໍາລັບສິດທິມະນຸດ
The Universal Declaration of Human Rights
www.un.org/Overview/rights.html

ອົງການສິນທິສັນຍາວ່າດ້ວຍສິດທິເດັກ
The Convention on the Rights of the Child
www.unhchr.ch/html/menu3/b/k2crc.htm
www.unicef.org/crc/

ອົງການສະຫະປະຊາຊາດວ່າດ້ວຍຂອບເຂດສິນທິສັນຍາການປ່ຽນແປງອຸນຫະພູມອາກາດ
The United Nations Framework Convention on Climate Change
unfccc.int/2860.php

ອົງການສິນທິສັນຍາວ່າດ້ວຍຄວາມຫຼາກຫຼາຍທາງຊີວະພາບ
The Convention on Biological Diversity
www.biodiv.org/default.shtml
www.iisd.ca/biodiv/cbdintro.html

ອົງການຖະແຫຼງການຕໍ່ກັບສິດໃນການພັດທະນາ
The Declaration on the Right to Development
www.unhchr.ch/html/menu3/b/74.htm

ອົງການອານຸສັນຍາສາກົນວ່າດ້ວຍສິດທິທາງເສດຖະກິດ, ສັງຄົມ ແລະ ວັດທະນາທຳ
The International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
www.unhchr.ch/html/menu3/b/a_cesscr.htm

ອົງການສະຫະປະຊາຊາດວ່າດ້ວຍ ການດຳເນີນ ແລະ ການພັດທະນາສັງຄົມ
The United Nations Declaration on Social Progress and Development
www.unhchr.ch/html/menu3/b/m_progre.htm

ອົງການສະຫະປະຊາຊາດຂອງແວນກູເວີວ່າດ້ວຍບ່ອນພັກພາອາໄສຂອງມະນຸດ
The United Nations Vancouver Declaration on Human Settlements
www.un-documents.net/van-dec.htm

ອົງການສິນທິສັນຍາຂອງສະຕອກໂຮມກ່ຽວກັບການທຳລາຍ POPS
The Stockholm Convention on the Elimination of POPS
www.pops.int
www.ipen.org

ສິນທິສັນຍາບາເຊວວ່າດ້ວຍການຄວບຄຸມການເຄື່ອນຍ້າຍຂ້າມແດນຂອງຂອງເສຍທີ່ເປັນອັນຕະລາຍ ແລະ ການກຳຈັດ

The Basel Convention on the Control of Transboundary Movements of Hazardous Wastes and Their Disposal

www.basel.int/text/con-e.htm
www.ban.org

ສິນທິສັນຍາບາມາໂກ (Bamako) ກ່ຽວກັບ Ban ຂອງການນຳເຂົ້າທະວີບອາຟີກກາ ແລະ ການຄວບຄຸມການເຄື່ອນຍ້າຍຂ້າມແດນຂອງຂອງເສຍອັນຕະລາຍພາຍໃນທະວີບອາຟີກກາ

The Bamako Convention on the Ban of the Import into Africa and the Control of Transboundary Movement of Hazardous Wastes within Africa

www.londonconvention.org/Bamako.htm
www.ban.org/Library/bamako_treaty.htm

ສິນທິສັນຍາຮອດເຕີດຳກ່ອນຂັ້ນຕອນການແຈ້ງຄວາມຍິນຍອມ (PLP) ສຳລັບສານເຄມີອັນຕະລາຍບາງຊະນິດ ແລະ ສານກຳຈັດສັດຕູພືດໃນການຄ້າລະຫວ່າງປະເທດ

The Rotterdam Convention on the Prior Informed Consent (PIC) Procedure for Certain Hazardous Chemicals and Pesticides in International Trade

www.pic.int/

ສິນທິສັນຍາວ່າດ້ວຍການປ້ອງກັນມົນລະພິດທາງທະເລໂດຍຖິ້ມຂອງເສຍ ແລະ ເລື່ອງອື່ນໆ

The Convention on the Prevention of Marine Pollution by Dumping of Wastes and Other Matter

www.imo.org/Conventions/contents.asp?topic_id=258&doc_id=681
www.londonconvention.org

ງົບປະມານດັບບລິນເທິງໜ້ານ້ຳ ແລະ ການພັດທະນາທີ່ຍືນຍົງ

The Dublin Statement on Water and Sustainable Development

www.wmo.ch/web/homs/documents/english/icwedece.html

ຖະແຫຼງການແຫ່ງສະຫະສະວັດຂອງໂຈຮາເນັດເບີກ

The Millennium Declaration of Johannesburg

www.johannesburgsummit.org/html/documents/summit_docs/political_declaration_final.pdf

ກອງປະຊຸມປຶກສາຫາລືສາກົນ ແລະ ລະບຽບການພິເສດ

ການນຳຄວາມສົນໃຈໄປຫາການຕໍ່ສູ້ເພື່ອສິດທິຂອງພວກເຂົາ, ຜູ້ຄົນໃນຫຼາຍໆປະເທດໄດ້ສະແຫວງຫາຄວາມຍຸຕິທຳໃນກອງປະຊຸມປຶກສາຫາລືດ້ານກົດໝາຍສາກົນເຊັ່ນວ່າອົງການຈັດຕັ້ງຂອງສານພິພາກສາສາກົນ-ອາເມລິກາ, ສານໂລກ ແລະ ຄະນະກຳມະການສະຫະປະຊາຊາດວ່າດ້ວຍສິດທິມະນຸດ. ຄວາມສົນໃຈຂອງສາກົນໃນກອງປະຊຸມປຶກສາສາມາດກົດດັນໃຫ້ບັນດາປະເທດຕ່າງໆ ສ້າງສິນທິສັນຍາການຕັ້ງຖິ່ນຖານ ຫຼື ຢຸດເຊົາກິດຈະກຳຂອງບໍລິສັດທີ່ເປັນສາເຫດທຳລາຍສະພາບແວດລ້ອມ ແລະ ເປັນການລະເມີດສິດທິມະນຸດ.

ມັນອາດເປັນສິ່ງຈຳເປັນທີ່ຈະສະແດງໃຫ້ເຫັນວ່າ ການໄປສານພາຍໃນປະເທດບ່ອນທີ່ມີການລ່ວງລະເມີດສິດທິມະນຸດນັ້ນແມ່ນບໍ່ໄດ້ນຳໄປສູ່ການແກ້ໄຂບັນຫາ ຫຼື ອະທິບາຍເຖິງສາເຫດວ່າລະບົບກົດໝາຍແຫ່ງຊາດ ແລະ ສານພາຍໃນປະເທດບໍ່ຍຸຕິທຳ ຫຼື ອາດຈະເປັນໄປບໍ່ໄດ້ທີ່ຈະໄດ້ຮັບຜົນໃນຫຼາຍໆເຫດຜົນ.

ອົງການສະຫະປະຊາຊາດຍັງໄດ້ກໍ່ຕັ້ງໜ່ວຍງານ “ລະບຽບການພິເສດ” ທີ່ກ່ຽວກັບການລ່ວງລະເມີດສິດທິມະນຸດ. ລະບຽບການພິເສດນີ້ສາມາດຖືກໃຊ້ໂດຍເປັນກຸ່ມ ຫຼື ແຍກກັນໂດຍປາດສະຈາກການເຫັນດີຂອງລັດຖະບານຂອງພວກເຂົາ ແລະ ບໍ່ຂຶ້ນກັບຂໍ້ຕົກລົງ ຫຼື ລະບຽບການໃດໆ.

ບຸກຄົນ ຫຼື ຊຸມຊົນສາມາດນຳໃຊ້ລະບຽບການພິເສດນີ້ ໂດຍການຕິດຕໍ່ຜູ້ຊ່ວຍຊານດ້ານສິດທິມະນຸດທີ່ຮຽກວ່າ “ໜ່ວຍງານລາຍງານພິເສດ”(special Rapporteur) ພວກເຂົາຈະໄປສອບສວນການລະເມີດສິດທິມະນຸດທີ່ເກີດຂຶ້ນພາຍໃນພື້ນທີ່ຂອບເຂດວຽກຂອງພວກເຂົາ (ຮຽກວ່າ ຂອບເຂດ “ອຳນາດ” ຂອງພວກເຂົາ), ເຊັ່ນ ສິດດ້ານອາຫານ, ສິດດ້ານສຸຂະພາບ, ການຖິ້ມສານພິດ ແລະ ອື່ນໆ. ໜ່ວຍງານລາຍງານພິເສດ (special Rapporteur) ເຫຼົ່ານີ້ສາມາດຕິດຕໍ່ໄດ້ທາງຈິດໝາຍທົ່ວໄປ, ລວມໄປເຖິງທຸກການລາຍງານຂ່າວ, ທາງເອກະສານຕ່າງໆ, ຫຼື ຂໍ້ມູນຂຽນກ່ຽວກັບບັນຫາ. ໜ່ວຍງານນີ້ (Rapporteur) ຈະລາຍງານບັນຫາເຫຼົ່ານີ້ໄປຫາສະພາອົງການສະຫະປະຊາຊາດເພື່ອສິດທິມະນຸດ ແລະ ບາງຄັ້ງກໍ່ລາຍງານຕໍ່ສະພາສູງສຸດຂອງອົງການສະຫະປະຊາຊາດ.

ຊື່ຂອງໜ່ວຍງານລາຍງານ (Rapporteur), ອຳນາດຂອງພວກເຂົາ ແລະ ການຕິດຕໍ່ຂໍ້ມູນຂ່າວສານສາມາດພົບເຫັນໄດ້ໃນເວບໄຊອົງການສະຫະປະຊາຊາດເພື່ອສິດທິມະນຸດ(www.ohchr.org), ພາຍໃຕ້ “ສິດທິມະນຸດໂດຍບັນຫາ”